

Міністерство освіти і науки України
Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Бурачок Л.В.

**Джерелознавство історії міжнародних відносин:
плани семінарських занять, програмові вимоги,
самостійна робота**

(Методичний посібник для студентів Факультету історії, політології і міжнародних відносин, денна та заочна форма навчання)

ІА – 3 курс

Івано-Франківськ
2019

Бурачок Л.В. «Джерелознавство історії міжнародних відносин»: Методичний посібник для студентів факультету історії, політології і міжнародних відносин: – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2019. – ст.

Підготувала кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії факультету історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Бурачок Л.В.

Рецензенти:

Щербін Л. В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Стефанюк Г.В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історіографії і джерелознавства Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника..

Надруковано за ухвалою Вченої ради факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 10 від 27. 06.2019 р.)

Анотація до курсу

Роль джерелознавства в історії міжнародних відносин помітно зростає в сучасних умовах, коли однією з характерних рис сьогодення світу, тенденцій його розвитку стала гуманізація суспільних відносин, зростання інтересу людей на всіх континентах до історії минулого і глобальних проблем сьогодення. У вирішенні насущних завдань люди спираються на уроки минулого, шукають моральну підтримку в історичному досвіді своїх предків. Саме тому простежується зростання ролі історичної науки, усіх її галузей, у тому числі й джерелознавства.

Джерелознавство історії міжнародних відносин як важливий компонент історичної науки, є складною науковою системою. Без розгляду предмету та об'єкту, дослідницьких і дидактичних завдань, основних етапів розвитку, не можна з'ясувати їхні суть як науки і навчальної дисципліни.

Передмова. Пропонований курс «Джерелознавство історії міжнародних відносин» вивчає історію світової цивілізації, етнічну карту світу. Здійснюється класифікація держав, етнічних спільнот. Звертається увага на теоретико-методологічні основи всесвітньої історії, її структуру і життєдіяльність. Характеризується теорія і типологія націй, етнічність, школи етнічності тощо. Вивчається роль традиції в етнічній культурі, досліджується історичні процеси, їх види, а також етнокультурні, політичні, соціальні, історичні процеси. Крім того, розглядаються теорії культурної взаємодії, об'єднавчі та роз'єднавчі процеси, етнічні конфлікти, їх причини. Подається типологія етнічних конфліктів.

Вимоги до знань і вмінь:

Після закінчення курсу студент повинен *знати*:

- етапи становлення етнології як самостійної галузі знань;
- основи методології етнологічного дослідження;
- етнологічні школи, їх теорії та ідеї;
- класифікацію етносів, критерії і види;
- сучасний стан розробки теорії етносу, нації, етнічності;
- основні характеристики та компоненти психології етносу;
- сутність процесів етнічного розмежування та згуртування;
- основні риси сучасних етнічних процесів в світі;
- сутність і типологію етнічних конфліктів;
- проблему співвідношення етнічного і культурного, етнічного і релігійного;
- значення звичаїв і ритуалів в житті того чи іншого представника етносу.

Після закінчення курсу студент повинен вміти:

- використовувати набуті знання в подальшому навчанні;
- аналізувати етнічну специфіку історичних процесів, подій, фактів;
- застосувати на практиці етнологічні методи;
- аналізувати різні фактори життєдіяльності етнічних спільнот;
- співставляти різні інтерпретації основних понять у викладі наукових шкіл;
- робити висновки на основі аналізу статичних і динамічних характеристик психології етносу.

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ЇЇ МІСЦЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Мета: запропонований курс покликаний поглибити історичні знання студентів з історії джерелознавства міжнародних відносин. і є складовою частиною системно фахової підготовки. Його актуальність обумовлюється насамперед складністю і суперечливістю міжнародних відносин західних і східних країн у. Мета спецкурсу полягає в тому, щоб дати студентам знання з теорії і методології джерелознавства, практичні навички роботи з історичними джерелами, інформацію про існуючі письмові джерела. Студенти повинні ознайомитись з найвідомішими документами і матеріалами з «Історії джерелознавства міжнародних відносин.», вміти їх аналізувати та використовувати в навчальному і науковому процесі.

Вміти

- збирати, систематизувати, аналізувати й використовувати джерельно-монографічний матеріал при підготовці до занять з курсу;
- працювати з історичними джерелами, науковою літературою;
- застосовувати методи наукового дослідження при вивченні джерелознавства історії міжнародних відносин кінця XVIII – поч. XXI ст.;
- працювати з історичними джерелами і науковою літературою;
- застосовувати отримані знання при написанні реферативних, курсових, кваліфікаційних, дипломних, магістерських робіт, організації науково-дослідної роботи, підготовці наукових виступів на конференціях, диспутів, круглих столів тощо.

Політика курсу

Підхід до навчання студентоцентрований, стиль спілкування та взаємодії – демократичний. Вітається й заохочується активна увага під час роботи в аудиторії, творча співучасть у здобутті знань, готовність до обговорення питань, що розглядаються, як результат самостійного опрацювання рекомендованих першоджерел і літератури та самостійного пошуку інформації в мережі Інтернет. Запитання, що виникають, можливі як у ході заняття, так і в кінці, коли виділяється час для обговорення, а також на консультаціях, під час яких здійснюється й відпрацювання пропущених занять і невиконаних видів робіт.

Усіх форм навчальної співпраці стосуються вимоги Положення про запобігання плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ, яким визначаються норми поведінки студентів і працівників університету.

Для оперативної комунікації та обміну інформацією створюємо власну групу в месенджері Viber або в одній із соціальних мереж (за вибором студентів).

Усі основні матеріали з курсу є доступні в системі дистанційного навчання університету

Результати навчання (компетентності)

Практична (С1) – Здатність і готовність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Дослідницька (С2) – здатність і готовність аналізувати та моделювати стан та розвиток історичних процесів.

Організаційна (С4) – Здатність і готовність вести самостійний пошук, добір та опрацювання інформації джерел і літератури.

Контрольна (С5) – здатність і готовність здійснювати перевірку достовірності фактів, інформаційних повідомлень, інноваційних підходів щодо історичного розвитку.

Суспільно-політична(С6) – здатність розуміти суспільні процеси і впливати на них; здатність ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечувати розв’язання проблем і досягнення позитивних результатів у галузі історії;

адекватне розуміння того, як функціонує суспільство, сприйняття власної ролі й ролі інших людей у цьому процесі; наявність внутрішньої мотивації, здібностей і відповідної кваліфікації для діяльності в системі історичного розвитку

Діагностична(С7) – володіння історичними знаннями, теорією та методологією (підходами, принципами і методами) розпізнавання проблеми, виявлення характерних ознак ситуації; застосування цих методів та принципів, аналіз соціальних об’єктів, процесів, ситуацій, проблем, випадків, що розпізнають деформації та встановлюють їх причини. Діагностика поширюється на ситуації, що відображають предмет професійної діяльності, міжнародні проекти, програми.

Інформаційно-аналітична (С8) - здатність побудувати ефективну систему інформаційних ресурсів, необхідну для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень у сфері міжнародних економічних відносин; здатність визначати певний інформаційний ресурс у межах оперативного та стратегічного управління групою; формування умінь на основі отриманої інформації формувати комплексні аналітичні висновки; здатність інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію в контексті дослідницького завдання або проблеми, що вирішується.

Суспільно-політична(С6) – здатність розуміти суспільні процеси і впливати на них; здатність ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечувати розв’язання проблем і досягнення позитивних результатів у галузі історії;

адекватне розуміння того, як функціонує суспільство, сприйняття власної ролі й ролі інших людей у цьому процесі; наявність внутрішньої мотивації, здібностей і відповідної кваліфікації для діяльності в системі історичного розвитку

Уміння виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних істориків, етнологів та археологів (С7)

Цілеспрямовано вивчати та відстоювати загальнолюдські, національні демократичні і духовно-культурні цінності, вироблені світовою цивілізацією в процесі історичного розвитку (С6)

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (С1, С4)

Уміння сприймати сутність і особливості історичного розвитку світової цивілізації та місця в ньому вітчизняного минулого (С2)

Здатність займати активну життєву позицію у відстоюванні своєї точки зору та історичної об’єктивності з проблем минулого та сьогодення (С3)

Уміння використовувати на практиці теоретичні положення для здійснення організаційних та контрольних заходів у сфері історичної науки (С5, С8)

Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у вищих навчальних закладах (С4, С10)

Уміння використовувати на практиці програмно-технічні засоби інформатики та сучасні інформаційні системи і технології (С8)

Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики (С2, С3)

Здатність використовувати в своїй діяльності історичні методи дослідження (С7)

Уміння виявляти та розв’язувати дослідницькі проблеми, здійснювати дослідження проектів на належному рівні (С1, С2, С3)

Здатність використовувати іноземну мову в практичній діяльності за спеціальністю (С3)

Уміння працювати з джерелами та фаховою літературою (С3)

Уміння використовувати нормативно-правову базу з питань охорони праці, організувати дотримання вимог безпеки праці учасникам трудового процесу (С1)

Здатність організувати дотримання дисципліни та санітарно-гігієнічних вимог учасниками трудового процесу (С1, С4)

Здатність ефективно брати участь у різних формах наукової комунікації (С7, С10)

Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1				Модуль 2	Екзамен	Сума
Навчальна (аудиторна) та самостійна робота				ІНДЗ (реферат)		
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				
T1- T9	Сума	T1-T20	Сума			
Робота на парах – 50 Тест – 50	100	Робота на парах – 30 Тест – 10	40	10	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Предмет, структура і завдання джерелознавства.

1. Визначення предмету джерелознавства.
2. Завдання історичного джерелознавства.
3. Структура джерелознавства.
4. Зв'язок джерелознавства з іншими галузями знання.

Тема 2. Класифікація історичних джерел.

1. Наукова класифікація джерел як теоретико-методологічна процедура.
2. Поняття класифікаційної схеми.

Тема 3. Класифікація історичних джерел.

1. Типологічна класифікація історичних джерел.
2. Видова класифікація історичних джерел.

Тема 4. Загальна класифікація джерел з історії міжнародних відносин нового і новітнього часу.

1. Поняття історичні джерела. Типи джерел.
2. Класифікація письмових джерел.

Тема 5. Законодавчі акти як джерело з іст. М.В.

1. Види законодавчих актів та їх значення як історичного джерела.
2. Основні публікації законодавчих актів.
3. Джерелознавчий аналіз законодавчих актів.

Тема 6. Тема: Особливості наукового використання дипломатичних документів.

1. Загальний зміст і завдання джерелознавчого аналізу документів.
2. Джерелознавчий аналіз і прийоми роботи з дипломатичними документами.

Тема 7. Парламентські документи як дж. з іст. МВ

1. Організація і функціонування парламентів. Види парламентських документів
2. Основні публікації парламентських документів та особливості їх джерелознавчого аналізу.

Тема 8. Тема: Мемуарні джерела.

1. Мемуарні джерела, їх жанри та різновиди. Особливості та значення їх як історичного джерела.
2. Найважливіші публікації мемуарних джерел. Особливості їх джерелознавчого аналізу..

Тема 9. Преса як джерело з іст. МВ.

1. Походження, осн. види преси та її знач, як історичного джерела
2. Жанри публікацій у періодиці
3. Методика вик. преси в історичному дослідженні.
4. Бібліографічний показувані та інша інформація про пресу.

Тема 10. Преса як джерело з іст. МВ

1. Методика вик. преси в історичному дослідженні.

2.Бібліографічний показувані та інша інформація про пресу

Тема 11. Епістолярна спадщина як історична історична спадщина

- 1.Епістолярні джерела, їх особливості та значення.
- 2.Методика використання епістолярних джерел в історичній документації

Тема 12. Дипломатичні документи

- 1.Поняття дипломатії. Організація дипломатичної служби у новітній час.
- 2.Дипломатична документація: походження, значення і склад.
- 3.Зберігання і публікації дипломатичних документів

Тема 13. Дипломатичні документи

- 1.Зберігання і публікації дипломатичних документів.

Тема 14. Аналітична критика історичних джерел.

- 1.Поняття джерелознавчої критики, її структура і завдання.
2. Основні завдання аналітичної критики.

Тема 15. Аналітична критика історичних джерел.

- 1.Синтетична критика джерел.
- 2.Методика використання масових джерел.

Плани семінарських занять

Тема 1. Дипломатична спадщина Стародавнього Єгипту

1. Єгипет у міжнародному житті Стародавнього Сходу: основні лінії зовнішньої політики.
2. Практика ведення переговорів і дипломатичне листування.
3. Давньоєгипетські послы як особлива категорія службовців.
4. Єгипетсько-хетський договір 1296 р. до н.е.: процедура укладення і значення.

1. Єгипетсько-хетський договір 1296 р. до н.е.: процедура укладення і значення.
2. Джерела
3. История Древнего Востока. Тексты и документы: Учеб, пособие / Под ред. В.И.Кузищина. - Москва, 2002.
4. Хрестоматия по истории Древнего Востока: В 2 ч. - Москва, 1980. 4.1.
5. 4.Хрестоматия по истории Древнего Востока: В 2 ч. - Москва, 1997. 4.1.
6. Література
7. Ковтунович О. В. Вечный Египет. - М., 1989.
8. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. - Київ, 2002.
9. Жак К. Египет великих фараонов: История и легенда : Пер. с фр. -М., 1992.
10. Межгосударственные отношения и дипломатия на Древнем Востоке. - М., 1987.
11. Морэ А. Цари и боги Египта / Пер. с фр. - М., 2002.
12. Перепелкин ЮЛ. История Древнего Египта. - СПб., 2000.
13. Стучевский И.А. Рамсес 11 и Херихор. Из истории Древнего Египта эпохи Рамессидов. - М., 1984.
14. Эмери У.Б. Архаический Египет : Пер. с англ. - СПб, 2001.

Тема 2. Еволюція форм і методів дипломатії в Стародавній Греції

1. Перші форми міжнародних зв'язків у давньогрецькому суспільстві.
2. Критерії відбору на посольську службу. Функції та статус посла.
3. Застосування дипломатії в ході греко-перських війн.
4. Дипломатична складова Пелопоннеської війни.
5. Дипломатичне підґрунтя встановлення македонської гегемонії в Греції

Джерела

1. Геродот. История в девяти книгах. - М., 1993.
2. Историки античности: В 2 томах. - М., 1989.-Т.1.
3. Плутарх. Порівняльні життєписи. - К., 1991.
4. Фукидид. История. - М., 1993.

Література

1. Бокщанин А.Г. История международных отношений и дипломатии в древнем мире. М., 1948.
2. Боннар А. Греческая цивилизация. - М., 1992.
3. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима Пер. с польск.-М., 1988.
4. Знаменитые греки и римляне / Сост. М.Н. Ботвинник, М.Б. Рабинович. - СПб., 1993.
5. Королев К. Войны античного мира: Македонский гамбит • М.-СПб., 2003.
6. Кравчук Л. Перикл и Аспазия : Пер. с польск. - М., 1991.
7. Лур'є СЯ. История Греции. - СПб., 1993.
8. Мусский И.А. Сто великих дипломатов. - М., 2001.
9. Родионов Е. Пунические войны. - СПб., 2005.

10. Сергеев В.С. История Древней Греции. - СПб., 2002.

Тема 3. Дипломатія в структурі державного управління республіканського Риму

1. Організація дипломатичного апарату: від підготовки дипломатів до комплектування посольств.
2. Дипломатична канва Пунічних війн.
3. Зміст і характер дипломатії Гая Юлія Цезаря. Правова основа римської дипломатії.
4. Дипломатія Римської імперії.

Джерела

1. Гай Юлій Цезарь. Записки Юлія Цезаря и его продолжателей. — М 1991.
2. Историки античности: В 2 томах. - М., 1989. - Т. 2.
3. Ливий Тит. История Рима от основания города. - М., 1989.
4. Плутарх. Порівняльні життєписи. - К., 1991.
5. Светоний Транквилл. Жизнь двенадцати цезарей. - М., 1991.

Література

1. Властелины Рима: биографии римских императоров от Адриана до Диоклетиана. - СПб., 2001.
2. Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.
3. Лансель С. Ганнибал: Пер. с франц. - М., 2002.
4. Маяк И.Л. Римляне ранней республики. - М., 1993.
5. Махлаюк А. Римские войны: Под знаком Марса. - М., 2003.
6. Моммзен Т. История Рима. - СПб., 1993.
7. Мусский И.А. Сто великих дипломатов. - М., 2001.
8. Ревяко К.А. Пунические войны. - Минск, 1988.
9. Родионов Е. Пунические войны. - СПб., 2005.
10. Сергеев В.С. История Древней Греции. - СПб., 2002.
11. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. -М., 1989.
12. Федорова Е.В. Величие и падение Рима: В 2 т. - СПб., 1998

Тема 4. Візантійська дипломатія між Сходом і Заходом

1. Візантійська дипломатія - "наука про управління варварами".
2. Принципи і канали дипломатії імператора Юстиніана.
3. Організація посольської справи.
4. Посольський церемоніал.

Джерела

1. Византийские историки: Дексипп, Эвнапий, Олимпиодор, Малх, Петр Патриций, Менандр, Кандид, Ионное и Феофан Византиец / Подг. текста А.И. Цепкова. Рязань, 2003.
2. Константан Багрянородный. Об управлении империей. - М., 1991.
3. Лев Диакон. История. - М., 1988.
4. Продолжатель Феофана. Жизнеописания византийских царей. - СПб., 1992.
5. Прокопий Кессарийский. Война с готами. - М., 1950.
7. Прокопий Кессарийский. Война с персами. Война с вандалами. Тайная история. - М., 1993.

8. Феофан Византиец. Летопись византийца Феофана от Диоклетиана до царей Михаила и сына его Феофилакты: Приск Панийский. Сказания Приска Панийского. - Рязань, 2005.

Література

1. Васильев А. А. История Византийской империи: Время до Крестовых походов (до 1081 г.).-СПб., 1998.
2. Византия между Западом и Востоком: Опыт исторической характеристики / Отв. ред. Г.Г. Литаврин. - СПб., 1999.
3. Кулаковский Ю.А. История Византии: В 3-х томах. - СПб., 1996.
4. Литаврин Г.Г. Византия, Болгария, Древняя Русь (IX-начало XII в.). - М., 2000.
5. Медведев И.П. К вопросу о принципах византийской дипломатии накануне падения Империи // Византийский временник. - М., 1972. - Т. 33.-С. 29-139.
6. Острогорський Г. Історія Візантії. - Львів, 2002.
7. Пигулевская Н. В. Ближний Восток, Византия. Славяне. - Л., 1976.
8. Пигулевская Н.В. Арабы у границ Византии и Ирана в IV - VI вв. - М. - Л., 1964.
9. Удальцова З.В. Дипломатия ранней Византии // Вопросы истории. -1983.- № 12.-С. 99-113.
10. Хачатуров Р.Л. Мирные договоры Руси с Византией. - М., 1989.

Тема 5. Київська Русь на міжнародній арені

1. Від перших посольств до зародження державної дипломатії.
2. Основні напрями і зміст дипломатії Володимира Святославича.
3. Дипломатія Ярослава Мудрого та його наступників.
4. Давньоруський посольський звичай.
5. Міжнародні відносини та дипломатія Галицько-Волинського князівства.

Джерела

1. Древняя Русь в свете зарубежных источников. - М., 1999.
2. Літопис Руський. - К., 1989.
3. Повесть временных лет. - СПб., 1999.
4. Приемы • киевской княгини Ольги в Константинополе императором Константином VII Багрянородным // Литаврин Г.Г. Византия, Болгария, Древняя Русь (IX - начало XII в.). - СПб., 2000. - С.360-364.

Література

1. Головкин А. Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X - первой трети XIII в. К., 1988.
2. Джексон Т. Н. Четыре норвежских конунга на Руси. Из истории русско- норвежских политических отношений последней трети X - первой половины XI в. - М., 2000.
3. Котляр Н. Ф. Дипломатия Южной Руси. - СПб., 2003.
4. Литаврин Г. Г. Византия, Болгария, Древняя Русь (IX - начало XII в.). - М., 2000.
5. Лихачев Д.С. Русский посольский обычай XI-XIII вв. / Исторические записки. - М., 1946. Вып. 18. - С. 42-55.
6. Назаренко А. В. Об одном эпизоде венгерской политики Ярослава Мудрого // Норны у источника Судьбы. - М., 2001. - С. 268-281.
7. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI- XVIIIст. — К., 1998.
8. Нариси з історії дипломатії України / Відп. ред. В.А.Смолій. 2001.
9. Пашуто В.Т. Внешняя политика Древней Руси. - М., 1968.

10. Ю.Пашуто В.Т. Опыт периодизации истории русской дипломатии // Древнейшие государства на территории СССР. - М., 1984.
11. Перхавко В.Б., Пчелов Е.В., Сухарев Ю.В. Князья и княгини Русской земли. IX-XV вв. -М.. 2002.
12. Подаляк Н. Г. Таємна дипломатія: папа Григорій VII і великий київський князь Ізяслав Ярославич // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 1998. - Вин. 1. -С. 40-42.
13. Сахаров А. Н. Дипломатия Святослава. - М., 1982.

Тема 6. Дипломатичний спадок середньовічної Італії. Італійські міста-держави

1. Церковні і світські інтереси папської дипломатії.
2. Флорентійська школа дипломатії та її видатні представники.
3. Характер і особливості венеціанської дипломатії.
4. Організація консульської та посольської справи

Джерела

1. Анна Комнина. Алексиада. - СПб., 1996.
2. Бонаккорсо Питти. Хроника. - Л., 1972.
3. Джованни Виллани. Новая хроника, или история Флоренции. - М., 1997.
4. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах. - М., 1977.
5. Задворный В.Л. История римских пап. - М., 1995. - Т. 1.
6. Карпини Плано Дж. История монголов: Рубрук Г. Путешествие в восточные страны: Поло Марко. Книга Марко Поло. - М., 1997.
7. Коммин Ф. Мемуары. — М., 2004.
8. Робер де Клари. Завоевание Константинополя. - М.. 1986.

Література

1. Белинская Е. М. Дипломатический этикет Венецианской республики в цикле „история святой Урсулы" Витторе Карпаччо (1490-1495) // Люди и политика. Брянск, 1999. Вып. 7.-С. 21-26.
2. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. - СПб., 2003.
3. Данилова И. Е. «Цветок Тосканы, зеркало Италии». Флоренция XV века: голоса современников. - М., 1994.
4. Доманин А. Крестовые походы: Под сенью креста. - М., 2003.
5. Зонова Т. В. Дипломатия. Ватикана в контексте эволюции европейской политической системы. - М., 2000.
6. Зонова Т.В. Дипломатическая служба Италии (исторический очерк). - М., 1995.
7. История Италии: В 3 т. - М., 1970. -Т. 1.
8. Лебек Э. Тайная история дипломатии Ватикана. - М., 2004.
9. Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи. - Саратов, 1963.
10. Ю.Тарле С. В. История Италии в средние века. - М., 2003.
11. Успенский Ф. И. История крестовых походов. - СПб., 2000.
12. Beverly T. Diplomacy and Elites: Venetian Ambassadors, 1454-1494 - Leicester, 1999

Тема 7. Міжнародні відносини у ранній період Нового часу

- 1.Формування національних держав та становлення принципу державного інтересу в політиці.
- 2.Франко-габсбурзьке протистояння в XVI ст. Крах спроб створення все європейської християнської імперії.

3. Європейські держави у Тридцятилітній війні. Дипломатія й Ришельє.
4. Вестфальський мир 1648 р. та його наслідки.

Тема 8.

1. Дипломатія європейських держав в роки боротьби за іспанську та австрійську "спадщини".
2. Перегрупування держав в середині XVIII ст. Дипломатичне маневрування напередодні та під час Семилітньої війни.
3. Становлення американської дипломатії та її діяльність в період війни за незалежність

Джерела

1. Книга Государя: Антология политической мысли / Сост. Р.В. Светлов, И. А. Гончаров. - СПб., 2004.
2. Сборник документов по истории нового времени стран Европы и Америки (1640-1870) / Сост. Е.Е. Юрковская. - М., 1990.
3. Сказкин С.Д. Старый порядок во Франции (История в источниках). - М. - Л., 1925.
4. Хрестоматия по новой истории / Под ред. А. А. Губера и А. В.Ефимова. - М., 1963.-Т.1.

Література

1. Борисов Ю.В. Дипломатик Людовика XIV. - М., 1991.
2. Ивонин Ю.Е. Становление европейской системы государств. - Минск, 1989.
3. Ивонин Ю.Е. У истоков европейской дипломатии Нового времени. Минск, 1989.
4. Ивонин Ю.Е., Ивонина Л.И. Властители судеб Европы. - Смоленск, 2004.
5. История дипломатии. - Т. 1. - М., 1959.
6. История Европы. - М., 1993. - Т.3.
7. История Италии. В 3-х томах. - Т. 1. - М., 1970.
8. История Средних веков. В 2-х томах. - Т.2. - М., 1990.
9. История США. В 4-х томах. - Т. 1. - М., 1984.
10. История Франции. - М., 1972. -Т. 1.
11. История Франции. В 3-х томах. — Т. 1. - М., 1972.
12. Колосов Н.Е. Высшая бюрократия во Франции XVII века. - Л., 1990.
13. Малов В.И. Жан-Батист Кольбер: Абсолютистская бюрократия и французское общество. - М., 1991.
14. Монархи Европы: судьбы династий. - М., 1996.
15. Мусский И.А. Сто великих дипломатов. - М., 2001.
16. Попов Н.В. Династические браки и «брачная, дипломатия» в Западной Европе. XVII - начало XVIII в. И Новая и новейшая история. - 2001. - №5.-С.185-213.
17. Французские короли и императоры. - Ростов-на-Дону, 1997.
18. Циватий В.Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституціоналізації И Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2000. - Вип. 4. - С. 268-274.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Дипломатія Наполеона і європейські держави
2. Зовнішня політика Наполеона і позиція дипломатичних кіл європейських країн.
3. Талейран і дія „принципу легітимізму”.
4. Переговори імператорів: дипломатичні методи Наполеона і Олександра І.
5. Україна в дипломатичній стратегії Наполеона.
6. Дипломатичний контекст Віденського конгресу.
7. Віденська система. «Священний союз»у європейській політиці
8. Нова політична карта Європи та колоніальних володінь. «Сто днів» Наполеона.
9. Утворення «Священного союзу». Ахенський дипломатичний конгрес.
10. Революції в Іспанії, Португалії та Італії і реакція на них європейських урядів.
11. Конгрес у Вероні і французька інтервенція в Іспанії.
12. Війна за незалежність іспанських колоній в Америці та позиції європейських держав.
Криза Священного союзу.
13. Об'єднання Німеччини і модернізація розстановки сил в Європі.
14. Курс пруського канцлера О. фон Бісмарка на об'єднання Німеччини під егідою Пруссії.
15. Шлезвіг-гольштейнська проблема.
16. Австро-пруська війна
17. Франко-пруська війна. Франкфуртський мир.
18. Зміна балансу сил на континенті. Союз трьох імператорів (Австро- Венгрії, Німеччині і Росії) - гарант нового статус-кво.
19. Зовнішня політика США в другій половині XIX ст.
20. Політика в період Громадянської війни і Реконструкції.
21. Справа «Алабами».
22. Поява міжнародного арбітражу.
23. Доктрина Річарда Олні (1895).
24. Розвиток Т. Рузвельтом доктрини Монро.
25. Перші Панамериканські Конгреси.
26. Венесуельські кризи.
27. Дипломатія провідних держав і міжнародні відносини напередодні й під час Першої світової війни.
28. Співвідношення сил в Європі наприкінці першого десятиріччя XX ст., плани провідних держав напередодні Першої світової війни.
29. Причини, характер і цілі Великої війни.
30. Боротьба країн Антанти і німецького блоку за союзників після початку війни.
31. Еволюція позиції США і Росії щодо війни.
32. Перемога Антанти, підписання умов перемир'я
33. Початок Другої світової війни і зовнішня політика великих держав
34. Політичний зміст “дивної війни” на Заході, політика США, Франції та Великої Британії.
35. Радянсько-фінська війна і політика СРСР щодо країн Прибалтики.

37. Напад Німеччини на СРСР, прискорення процесу створення антигітлерівської коаліції.
38. Вступ США у війну.
39. Розпад колоніальної системи. Рух неприєднання у світовій політиці
40. Криза колоніалізму і різні шляхи деколонізації після Другої світової війни.
41. Роль ООН в деколонізації.
42. Рух неприєднання як новий фактор міжнародних відносин.
43. Боротьба наддержав за сфери впливу в „третьому світі”.
44. Предмет, структура і завдання джерелознавства.
45. Визначення предмету джерелознавства.
46. Завдання історичного джерелознавства.
47. Структура джерелознавства.
48. Класифікація історичних джерел.
49. Наукова класифікація джерел як теоретико-методологічна процедура.
50. Поняття класифікаційної схеми
51. Зв'язок джерелознавства з іншими галузями знання.
52. Класифікація історичних джерел.
53. Типологічна класифікація історичних джерел.
54. Видова класифікація історичних джерел.
55. Загальна класифікація джерел з історії міжнародних відносин нового і новітнього часу.
56. Поняття історичні джерела. Типи джерел.
57. Класифікація письмових джерел.
58. Законодавчі акти як джерело з іст. М.В.
59. Види законодавчих актів та їх значення як історичного джерела.
60. Основні публікації законодавчих актів.
61. Джерелознавчий аналіз законодавчих актів.
62. Особливості наукового використання дипломатичних документів.
63. Загальний зміст і завдання джерелознавчого аналізу документів.
64. Джерелознавчий аналіз і прийоми роботи з дипломатичними документами.
65. Парламентські документи як дж. з іст. МВ
66. Організація і функціонування парламентів. Види парламентських документів
67. Основні публікації парламентських документів та особливості їх джерелознавчого аналізу.
68. Мемуарні джерела.
69. Мемуарні джерела, їх жанри та різновиди. Особливості та значення їх як історичного джерела.
70. Найважливіші публікації мемуарних джерел. Особливості їх джерелознавчого аналізу.
71. Преса як джерело з іст. МВ.
72. Походження, осн. види преси та її знач., як історичного джерела
73. Жанри публікацій у періодиці
74. Методика вик. преси в історичному дослідженні.
75. Бібліографічний показувані та інша інформація про пресу.
76. Преса як джерело з іст. МВ

- 77.Методика вик. преси в історичному дослідженні.
- 78.Бібліографічний показувані та інша інформація про пресу.
- 79.Епістолярна спадщина як історична історична спадщина
- 80.Епістолярні джерела, їх особливості та значення.
- 81.Методика використання епістолярних джерел в історичній документації
- 82.Дипломатичні документи
- 83.Поняття дипломатії. Організація дипломатичної служби у новітній час.
- 84.Дипломатична документація: походження, значення і склад.
- 85.Зберігання і публікації дипломатичних документів.
- 86.Дипломатичні документи
- 87.Зберігання і публікації дипломатичних документів.
- 88.Аналітична критика історичних джерел.
- 89.Поняття джерелознавчої критики, її структура і завдання.
- 90.Основні завдання аналітичної критики.
- 91.Аналітична критика історичних джерел.
- 92.Поняття джерелознавчої критики, її структура і завдання.
93. Основні завдання аналітичної критики.

Самостійна робота

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових занять. Зміст самостійної роботи студента визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та рекомендаціями викладача. Самостійна робота студента з опанування навчального матеріалу може виконуватись у бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах. Як правило, вона проводиться згідно із заздалегідь складеним графіком, що гарантує можливість доступу студента до потрібних дидактичних засобів, та доводиться до відома на початку поточного семестру.

Даний науково-методичний посібник передбачає короткий і змістовний аналіз схеми підготовки студентів згідно навчальної програми з курсу Джерелознавство історії міжнародних відносин. Лекційні та семінарські заняття допоможуть студентам глибше засвоїти вузлові питання історичного розвитку народів цього періоду, ознайомитися з джерелами та історіографією. На семінарських заняттях студенти оволодівають основами наукового дослідження, навчаються самостійно оцінювати історичні події, висловлювати і аргументувати власні думки.

Метою курсу «Джерелознавство історії міжнародних відносин» є освоєння студентами основних понять та категорій курсу; забезпечити поглиблене вивчення студентами новітньої історії країн Європи, Америки, Азії і Африки; формування спеціалістів глибокої наукової кваліфікації високої культури і відповідальності. На основі сучасних теоретико-методологічних і концептуальних засад розкрити специфіку, взаємозв'язок і взаємозалежність соціально-економічних, політичного і культурного становлення народів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: історичні процеси, тенденції розвитку явища, події і факти новітньої історії країн Європи, Америки, Азії, Африки; міжнародні відносини, проблеми соціально-економічного і політичного розвитку на сучасному етапі; особливості політики держав у національному питанні; матеріальну і духовну культуру народів; проблеми науково-технічної революції і її вплив на розвиток суспільства, його соціальну структуру;

вміти: працювати з історичними джерелами, науковою літературою; аналізувати причинно-наслідкові зв'язки історичних подій і явищ, застосовувати цивілізаційний підхід до вивчення історії, багатоваріантні підходи до аналізу проблеми сучасності аргументовано спростувати не підтвердженні життям теорії і концепції суспільного розвитку.

II. Пояснювальна записка

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися. Метою самостійної роботи є сприяння глибокому засвоєнню студентами знань із «Джерелознавство історії міжнародних відносин», ознайомлення їх з основними рушійними силами процесу розвитку людства, різновидами політичної організації суспільства, починаючи з ХХст. і аж до початку ХХІ ст. Знання фактологічного аспекту історичного процесу допоможе студентам осмислити мотиви поведінки людей у вирішальні моменти історії, закономірності історичних зрушень.

У процесі вивчення всесвітньої історії значна увага приділятиметься роботі з історичними джерелами. Крім цього, методичні матеріали передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми і формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати і контролювати власну діяльність. Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення і систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань і наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи з дисципліни «Джерелознавство історії міжнародних відносин» становить:

для денної форми навчання – 65% : 35%

для заочної форми навчання – 13,5% : 86,5%

Зміст самостійної роботи студента з дисципліни «Всесвітня історія ХХ – ХХІ ст.» визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача. У пропорованих методичних рекомендаціях розглядаються форми самостійної роботи студентів, порядок організації і контролю самостійної роботи. Подаються основні питання з курсу дисципліни, питання для самоконтролю, теми рефератів, а також тестові завдання.

У процесі самостійної роботи, що планується з навчальної дисципліни «Джерелознавство історії міжнародних відносин», студент може:

- освоїти теоретичний матеріал з дисципліни, що вивчається (освоєння лекційного курсу, а також освоєння окремих тем, окремих питань тем, окремих положень і т. д.);
- закріпити знання теоретичного матеріалу, використовуючи необхідний інструментарій практичним шляхом (виконання тестів для самоперевірки, відповідь на питання для самоконтролю);
- застосувати отримані знання і практичні навички для аналізу ситуації і вироблення правильного рішення;
- застосувати отримані знання і уміння для формування власної позиції, теорії (написання дипломної роботи, науково-дослідної роботи студента).

Види самостійної роботи, які практикуються при вивченні дисципліни «Джерелознавство історії міжнародних відносин»:

- Самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за літературою, яку пропонує викладач;
- підготовка до практичних занять і виконання позааудиторних завдань;
- підготовка до колоквіуму;
- використання комп'ютерної техніки для пошуку нової інформації щодо проблем етнічної психології;
- написання реферату;
- укладання бібліографії на задану тематику;
- робота з картою України та івано-Франківської області зокрема;
- збір польових матеріалів за основним місцем проживання.

Реферат.

Написання реферату, який є різновидом самостійної роботи студента, передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу. Реферат повинен містити усі необхідні структурні складові: вступ із коротким викладом джерел та історіографії проблеми, стану її наукової розробки, об'єкту і предмету дослідження, мети і завдань, які ставить перед собою автор; основну частину (виклад та аналіз теоретичного матеріалу із теми дослідження); висновки; список використаних джерел та літератури (не менше 10 позицій).

Технічні вимоги до реферату: шрифт Times New Roman 14, інтервал 1,5, обсяг – 15 сторінок. Бібліографія подається наприкінці реферату в алфавітному порядку під заголовком: «Джерела та література». Посилання у тексті зазначаються в квадратних дужках, перша цифра – порядок джерела посилання в списку «Джерел та літератури», друга цифра – номер сторінки (зразок: [12, с. 35]). Не зараховуються реферати, які є плагіатом, або передруком з мережі Інтернет.

Ефективне засвоєння матеріалу в процесі навчання і самостійної роботи студентів дає більш позитивні результати за умов тісної співпраці з викладачем, яка може здійснюватись у різних формах, різними методами, зокрема:

Консультація – форма навчального заняття, в процесі якого студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або груповою, залежно від того, чи викладач консультиє студентів з питань, пов'язаних із виконанням самостійної роботи, індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань певної дисципліни. Обсяг часу, відведений викладачеві для проведення консультації, визначається навчальним планом і регламентується графіком їх проведення, який складається на семестр.

Колоквіум – метод перевірки знань студентів, який відбувається у формі співбесіди викладача зі студентами. Тема чи розділ навчальної дисципліни, з яких проводиться колоквіум, визначаються робочим навчальним планом і подаються студентам заздалегідь.

Контроль самостійної роботи і оцінка її результатів організовується як єдність двох форм:

- самоконтроль і самооцінка студента;
- контроль і оцінка з боку викладачів.

Оцінки (бали), одержані студентами за виконання різних видів самостійної роботи, виставляються викладачем у журнал обліку поточної успішності студентів. Поточні консультації студентів з питань виконання саааммостійної роботи, а також підведення підсумків з деяких видів виконаних робіт, здійснюються під час щотижневих планових занять з індивідуально-консультативної роботи.

Отже, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни «Всесвітня історія ХХ - ХХІст.» спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ історичного процесу розвитку людства в ХХ – на початку ХХІ ст., а також навчити застосовувати здобуті знання та навички на практиці.

Форми контролю та звітності за видами самостійної роботи

1. Колоквіум.
2. Підготовка та захист мультимедійної презентації по темі.

3. Укладання бібліографії на задану тематику.
4. Написання реферату.
5. Написання есе.
6. Складання тестових завдань на задану тематику.
7. Складання кросвордів на історичні теми.
8. Складання термінологічного словника.
9. Складання хронології подій по темі.
10. Підготовка виступів на наукових конференціях.
11. Консультації до олімпіад.

Самостійна робота

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів.

Навчальна програма, яка завершується заліком або екзаменом:

№ п/п	Критерії	Кількість балів для дисципліни, яка завершується заліком	Кількість балів для дисципліни, яка завершується екзаменом
1.	Глибоко розкрита відповідь, з відображенням авторської позиції.	15-12 балів	10-9 балів
2.	Правильна стисла відповідь.	11-9 балів	8-7 балів
3.	Поверхова відповідь.	8-6 балів	6-5 балів
4.	Поверхова відповідь з наявністю окремих помилок.	5-3 бали	4-3 бали
5.	Розкриття лише окремого аспекту питання.	2-1 бал	2-1 бал
6.	Неправильна відповідь, або її відсутність.	0 балів	0 балів

1. Поняття історичного джерела. Типи джерел.
2. Класифікація джерел з історії міжнародних відносин.
3. Поняття дипломатії. Орієнтація дипломатичної служби у новий і новітній час. 3
4. Дипломатична документація: походження, склад, значення.
5. Зберігання і публікації дипломатичних документів.
6. Зміст і завдання джерелознавчого аналізу документів.
7. Джерелознавчий аналіз і прийоми роботи з дипломатичними документами.
8. Види законодавчих актів та їх значення як історичного джерела.
9. Основні публікації законодавчих актів. Джерелознавчий аналіз законодавчих актів.
10. Організація і функціонування парламентів. Види парламентських документів.
11. Основні публікації парламентських документів та особливості їх джерелознавчого аналізу.
12. Походження та основні види преси. Преса як джерело історії міжнародних відносин.
13. Методика використання преси в історичному дослідженні. 4

14. Мемуарні джерела, їх жанри та різновиди. Значення мемуарів як джерела з історії міжнародних відносин.
15. Найважливіші публікації мемуарних джерел. Особливості їх джерелознавчого аналізу.
16. Епістолярні джерела, їх особливості і значення.
17. Методика використання епістолярних джерел в історичному дослідженні.
18. Київська Русь на міжнародній арені.
19. Дипломатичний спадок середньовічної Італії. Італійські міста-держави.
20. Підйом національно-визвольного руху на Балканах.
21. Зовнішня політика США в другій половині XIX ст.
22. Вхідження Української козацької держави до дипломатичного простору.
23. Дипломатія Наполеона і європейські держави.
24. Міжнародні відносини у ранній період Нового часу.
25. Віденська система. «Священний союз» у європейській політиці.
26. Поняття історичного джерела. Типи джерел.
27. Класифікація джерел з історії міжнародних відносин.
28. Поняття дипломатії. Орієнтація дипломатичної служби у новий і новітній час.
29. Дипломатична документація: походження, склад, значення.
30. Зберігання і публікації дипломатичних документів.
31. Зміст і завдання джерелознавства, його аналізу документів. Джерелознавчий аналіз і прийоми роботи з дипломатичними документами.
32. Джерелознавчий аналіз і прийоми роботи з дипломатичними документами.
33. Види законодавчих актів та їх значення як історичного джерела.
34. Основні публікації законодавчих актів. Джерелознавчий аналіз законодавчих актів.
35. Організація і функціонування парламентів. Види парламентських документів.
36. Основні публікації парламентських документів та особливості їх джерелознавчого аналізу.
37. Проходження та основні види преси. Преса як джерело історії міжнародних відносин.
38. Методика використання преси в історичному дослідженні. Бібліографічні показувані та інша інформація про пресу; її пошук використання
39. Мемуарні джерела, їх жанри та різновиди. Значення мемуарів як джерела з історії міжнародних відносин.
40. Найважливіші публікації мемуарних джерел. Особливості їх джерелознавчого аналізу.
41. Епістолярні джерела, х особливості і значення.
42. Методика використання епістолярних джерел в історичному дослідженні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Е. Архивоведение: Учебник для учреждений нач. проф. образования: Учеб. пособие для студ. учреждений сред. проф. образования, обучающихся по спец. 0611 - Делопроизводство и архивоведение / В.П. Козлов (ред.). — 3.изд., доп. — М. : Издательский центр "Академия", 2005. — 271с.
2. Анна Комнина. Алексиада. - СПб., 1996.
3. Антонович В.Б. Курс лекцій з джерелознавства. – К., 1995.
4. Архомельская И.Д. К вопросу изучения периодич. печати методом контент - анализ // Методы колич. анализа пакетов нарративных источников: Сб. ст. - М., 1983
5. Белинская Е. М. Дипломатический этикет Венецианской республики в цикле „история святой Урсулы" Витторе Карпаччо (1490-1495) // Люди и политика. Брянск, 1999. Вып. 7.-С. 21-26.
6. Бокщанин А.Г. История международных отношений и дипломатии в древнем мире. М., 1948.
7. Бонаккорсо Питти. Хроника. - Л., 1972.
8. Боннар А. Греческая цивилизация. - М., 1992.
9. Борисов Ю.В. Дипломатик Людовика XIV. - М., 1991.
10. Васильев А. А. История Византийской империи: Время до Крестовых походов (до 1081 г.).-СПб., 1998.
11. Византийские историки: Дексипп, Эвнапий, Олимпиодор, Малх, Петр Патриций, Менандр, Кандид, Ионное и Феофан Византиец / Подг. текста А.И. Цепкова. Рязань, 2003.
12. Византия между Западом и Востоком: Опыт исторической характеристики / Отв. ред. Г.Г. Литаврин. - СПб., 1999.
13. Виймар П. Крестовые походы: Миф и реальность священной войны. - СПб., 2003.
14. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима Пер. с польск.-М., 1988.
15. Властелины Рима: биографии римских императоров от Адриана до Диоклетиана. - СПб., 2001.
16. Газетный мир. Краткая справочная книга - М., 1971
17. Гай Юлий Цезарь. Записки Юлия Цезаря и его продолжателей. — М
18. Геродот. История в девяти книгах. - М., 1993.
19. Головкин А. Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X - первой трети XIII в. К., 1988.
20. Грин Ц.И. Мемуарная лит-ра по истории междунар. Отношений начала XX в.в. как ист. источник, автореф. Дис. — Л., 1953
21. Данилова И. Е. «Цветок Тоскани, зеркало Италии». Флоренция XV века: голоса современников. - М., 1994.
22. Джаксон Т. Н. Четыре норвежских конунга на Руси. Из истории русско- норвежских политических отношений последней трети X - первой половины XI в. - М., 2000.
23. Джерелознавство історії України: Довідник. – К., 1998.
24. Джованни Виллани. Новая хроника, или история Флоренции. - М., 1997.

25. Довгопол В.М., Литвиненко М.А., Лях Р.Д. Джерелознавство історії Української РСР. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1986.
26. Доманин А. Крестовые походы: Под сенью креста. - М., 2003.
27. Древняя Русь в свете зарубежных источников. - М., 1999.
28. Єгипетсько-хетський договір 1296 р. до н.е.: процедура укладення і значення.
29. Жак К. Египет великих фараонов: История и легенда : Пер. с фр. -М., 1992.
30. З історії преси –
31. Заборов М.А. История крестовых походов в документах и материалах. - М., 1977.
32. Задворный В.Л. История римских пап. - М., 1995. - Т. 1.
33. Зарубежная печать: кап. И развиг. Страны: Учебное пособие. - М., 1973
34. Знаменитые греки и римляне / Сост. М.Н. Ботвинник, М.Б. Рабинович. - СПб., 1993. Королев К. Войны античного мира: Македонский гамбит • М.-СПб., 2003.
35. Зонова Т. В. Дипломатия. Ватикана в контексте эволюции европейской политической системы. - М., 2000.
36. Зонова Т.В. Дипломатическая служба Италии (исторический очерк). - М., 1995.
37. Ивонин Ю.Е. Становление европейской системы государств. - Минск, 1989.
38. Ивонин Ю.Е. У истоков европейской дипломатии Нового времени. Минск, 1989.
39. Ивонин Ю.Е., Ивонина Л.И. Властители судеб Европы. - Смоленск, 2004.
40. Иностранная печать. Краткий справочник - М., 1964
41. Историки античности: В 2 томах. - М., 1989. - Т. 2.
42. Историки античности: В 2 томах. - М., 1989.-Т.1.
43. История дипломатки. - Т. 1. - М., 1959.
44. История Древнего Востока. Тексты и документы: Учеб, пособие / Под ред. В.И.Кузищина. - Москва, 2002.
45. История Европы. - М., 1993. - Т.3.
46. История Италии. В 3-х томах. - Т. 1. - М., 1970.
47. История Средних веков. В 2-х томах. - Т.2. - М., 1990.
48. История США. В 4-х томах. - Т. 1. - М, 1984.
49. История Франции. - М., 1972. -Т. 1.
50. История Франции. В 3-х томах. — Т. 1. - М., 1972.
51. Історичне джерелознавство: Підручник / Я. Калакура, І. Войцехівська, С. Павленко. – К.: Либідь, 2002..
52. Карпини Плано Дж. История монголов: Рубрук Г. Путешествие в восточные страны: Поло Марко. Книга Марко Поло. - М., 1997.
53. Кашлев Ю.Б. Массвая информация и международные отношения. - М., 1981
54. Книга Государя: Антология политической мысли / Сост. Р.В. Светлов, И. А. Гончаров. - СПб., 2004.
55. Ковалев С.И. История Рима. - Л., 1986.
56. Ковтунович О. В. Вечный Египет. - М., 1989.
57. Колосов Н.Е. Высшая бюрократия во Франции XVII века. - Л., 1990.
58. Коммин Ф. Мемуары. — М., 2004.
59. Константан Багрянородный. Об управлений империей. - М., 1991.

60. Котляр Н. Ф. Дипломатия Южной Руси. - СПб., 2003.
61. Кравчук Л. Перикл и Аспазия : Пер. с польск. - М., 1991.
62. Крайская З. Архивоведение: Учебник для сред. спец. учеб. заведений. – М. : Норма, 1996. – 224 с.
63. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. - Київ, 2002.
64. Кулаковский Ю.А. История Византии: В 3-х томах. - СПб., 1996.
65. Курносо А.А. Методы исследования мемуаров, автореф. дис. -М., 1965
66. Лансель С. Ганнибал: Пер. с франц. - М., 2002.
67. Лебек Э. Тайная история дипломатии Ватикана. - М., 2004.
68. Лев Диакон. История. - М., 1988.
69. Ливий Тит. История Рима от основания города. - М., 1989.
70. Литаврин Г. Г. Византия, Болгария, Древняя Русь (IX - начало XII в.). - М., 2000.
71. Лихачев Д.С. Русский посольский обычай XI-XIII вв. / Исторические записки. - М., 1946. Вып. 18. - С. 42-55.
72. Літопис Руський. - К., 1989.
73. Лур'є СЯ. История Греции. - СПб., 1993.
74. Макаруч С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій. – Львів: Світ, 1999.
75. Малов В.И. Жан-Батист Кольбер: Абсолютистская бюрократия и французское общество. - М., 1991.
76. Махлаюк А. Римские войны: Под знаком Марса. - М., 2003.
77. Маяк И.Л. Римляне ранней республики. - М., 1993.
78. Медведев И.П. К вопросу о принципах византийской дипломатии накануне падения Импи // Византийский временник. - М., 1972. - Т. 33.-С. 29-139. Острогорський Г. Історія Візантії. - Львів, 2002.
79. Межгосударственные отношения и дипломатия на Древнем Востоке. - М., 1987.
80. Моммзен Т. История Рима. - СПб., 1993.
81. Монархи Европы: судьбы династий. - М., 1996.
82. Морэ А. Цари и боги Египта / Пер. с фр. - М., 2002.
83. Мусский И.А. Сто великих дипломатов. - М., 2001.
84. Назаренко А. В. Об одном эпизоде венгерской политики Ярослава Мудрого // Норны у источника Судьбы. - М., 2001. - С. 268-281.
85. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI- XVIIIст. — К., 1998.
86. Нариси з історії дипломатії України / Відп. ред. В.А.Смолій. 2001.
87. Пашуто В.Т. Внешняя политика Древней Руси. - М., 1968.
88. Перепелкин ЮЛ. История Древнего Египта. - СПб., 2000.
89. Перхавко В.Б., Пчелов Е.В., Сухарев Ю.В. Князья и княгини Русской земли. IX-XV вв. -М.. 2002.
90. Пигулевская Н. В. Ближний Восток, Византия. Славяне. - Л., 1976.
91. Пигулевская Н.В. Арабы у границ Византии и Ирана в IV - VI вв. - М. - Л., 1964.
92. Плутарх. Порівняльні життєписи. - К., 1991.
93. Повесть временных лет. - СПб., 1999.

94. Подаляк Н. Г. Таємна дипломатія: папа Григорій VII і великий київський князь Ізяслав Ярославич // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 1998. - Вин. 1. -С. 40-42.
95. Позин «Краткий справочник иностранной печати» М., 1946 - 400 газ.журнал. - з 2 пол. 19 ст. аж до сер XX ст.
96. Попов Н.В. Династические браки и «брачная, дипломатия» в Западной Европе. XVII - начало XVIII в. И Новая и новейшая история. - 2001. - №5.-С.185-213.
97. Приемы • киевской княгини Ольги в Константинополе императором Константином VII Багрянородным // Литаврин Г.Г. Византия, Болгария, Древняя Русь (IX - начало XII в.). - СПб., 2000. - С.360-364.
98. Продолжатель Феофана. Жизнеописания византийских царей. - СПб.,1992.
99. Прокопий Кессарийский. Война с готами. - М., 1950.
100. Прокопий Кессарийский. Война с персами. Война с вандалами. Тайная история. - М., 1993.
101. Реяко К.А. Пунические войны. - Минск, 1988.
102. Робер де Клари. Завоевание Константинополя. - М., 1986.
103. Родионов Е. Пунические войны. - СПб., 2005.
104. Русская периодич. Печать 1702-1898» - М., 1959;
105. Санцевич А.В. Джерелознавство з історії Української РСР /1917 – 1941/. – К.: Наукова думка, 1981.
106. Сахаров А. Н. Дипломатия Святослава. - М., 1982.
107. Сборник документов по истории нового времени стран Европы и Америки (1640-1870) / Сост. Е.Е. Юровская. - М., 1990.
108. Светоний Транквилл. Жизнь двенадцати цезарей. - М., 1991.
109. Сергеев В.С. История Древней Греции. - СПб., 2002.
110. Сказкин С.Д. Старый порядок во Франции (История в источниках). - М. - Л., 1925.
111. Соколов Н.П. Образование Венецианской колониальной империи. - Саратов, 1963.
112. Стаття - Кан А.С. Газета как источник по истории международных отношений // в зб. «Источниковедение. Теоретические и методические проблемы» - М., 1969
113. Стучевский И.А. Рамсес 11 и Херихор. Из истории Древнего Египта эпохи Рамессидов. - М., 1984.
114. Удальцова З.В. Дипломатия ранней Византии // Вопросы истории. -1983.- № 12.- С. 99-113.
115. Успенский Ф. И. История крестовых походов. - СПб., 2000.
116. Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. -М., 1989.
117. Федорова Е.В. Величие и падение Рима: В 2 т. - СПб., 1998.
118. Федченко П.М. Преса та її попередники - К., 1969
119. Феофан Византиец. Летопись византийца Феофана от Диоклетиана до царей Михаила и сына его Феофилакта: Приск Панийский. Сказания Приска Панийского. - Рязань, 2005.

120. Французские короли и императоры. - Ростов-на-Дону, 1997.
121. Фукидид. История. - М., 1993.
122. Хачатуров Р.Л. Мирные договоры Руси с Византией. - М., 1989.
123. Хрестоматия по истории Древнего Востока: В 2 ч. - Москва, 1980. 4.1.
124. Хрестоматия по новой истории / Под ред. А. А. Губера и А. В.Ефимова. - М., 1963.-Т.1.
125. Циватий В.Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституціоналізації // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2000. - Вип. 4. - С. 268-274.
126. Черноморский М.Н. Мемуары как ист. Источник. - М., 1959.
127. Чечулин Н. Мемуары, их значение и место в ряду ист. источников - СПб,
128. Эмери У.Б. Архаический Египет : Пер. с англ. - СПб, 2001.
129. Ю.Пашуто В.Т. Опыт периодизации истории русской дипломатии // Древнейшие государства на территории СССР. - М., 1984.
130. Ю.Тарле С. В. История Италии в средние века. - М., 2003. Іваницька О. Франко-каудильйо Іспанії – Вінниця, 2002.
131. Козлітін В.Д. Друга світова війна 1939-1945 рр. – Харків, 2001.
132. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 рр.). – К. 2001.